

ΠΕΡΙ ΤΩΝ
ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΩΝ
ΤΟΥ
Κ. ΕΓΓΕΡΟΥ.

Φίλε κύριε Μαρίνε Βρετὲ,

Εἰς τὸν προσταλέντα μοι ἑννατον ἀριθμὸν τοῦ Γαλλικοῦ περιοδικοῦ φύλλου *Revue des cours littéraires, etc.* ἀνέγνωσα ἀσμένως τὸν περὶ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης κριτικώτατον τοῦ κυρίου Ἐγγέρου λόγον, ἐν ᾧ ὁ σοφὸς οὗτος καθηγητὴς ἐκφράζει περὶ διαπλάσεως τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης γνώμην παραπλήσιον πρὸς ἐκείνην, ἣν ἐξέθηκα εἰς τὰς δύο μου πρὸς ὑμᾶς ἐπιστολάς τὰς καταχωρισθείσας εἰς τὸ ὑμέτερον τοῦ 1863 ἔτους Ἡμερολόγιον. Ἡ γνώμη αὕτη, ὡς τότε εἶπον, δὲν εἶναι ἰδική μου, ἀλλὰ γνώμη τῶν παρ' ἡμῖν λογίων ἐπικρατοῦσα· κατὰ δυστυχίαν ὅμως δὲν ἴσχυσεν ἀκόμη νὰ γείνη παρὰ πάντων παραδεκτή. Ὑπάρχουσί τινες διακεκριμένοι ἄνδρες διὰ τε τὴν σοφίαν αὐτῶν καὶ φιλοπατρίαν, οἵτινες ὅμως ἀφαρπαζόμενοι ὑπὸ τῆς ζωηρᾶς αὐτῶν φαντασίας μετεω-

ρίζονται ἐπὶ τῶν πτερύγων αὐτῆς εἰς ὕψος τοσοῦτον, ὥστε θεωρούμενα ἐκεῖθεν εὐκόλως συγχέονται καὶ αὐτὰ τὰ πολὺ ἀπ' ἀλλήλων διαφέροντα πράγματα καὶ φαίνονται συνεχῇ τὰ μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχοντα. Οὗτοι οὐδὲν οὐδαμοῦ παραδέχονται ὅριον χωρίζον τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τῆς νέας· παρέχουσι δὲ εἰς ταύτην πᾶσαν ἐλευθερίαν τοῦ ἐπεκτείνεσθαι καὶ πλανᾶσθαι ἄνευ λόγου καὶ νόμου τινὸς εἰς τὴν ἀφύλακτον τῆς ἀρχαίας χώραν, παριστῶντες οὕτως εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν ὁμοίον τι μὲ τὸ ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου ποιητοῦ κατ' ἄλλην ἀναφορὰν τὸ πάλαι ῥηθέν·

Græca per Ausonios sine lege verba vagantur.

Ἀληθῶς εἶναι δύσκολον νὰ ἀχθῇ ὁροθετικὴ τις γραμμὴ χωρίζουσα ἀκριβῶς τὰς δύο γλώσσας, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν Ἑλληνικὴν· ἀλλ' ὅμως εἶναι χρεῖα νὰ συσταλῇ τοῦλάχιστον, ὅσον δυνατόν, ἡ νῦν λίαν εὐρεῖα μεθόριος αὐτῶν ζώνη, ἵνα ὁρισθῇ καὶ διατυπωθῇ ἱκανῶς, μάλιστα κατ' εἶδος, ἥτοι κατὰ τὸ γραμματικὸν αὐτῆς μέρος, ἡ νῦν κοινὴ γλῶσσα τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Ἀπαιτεῖται δὲ πρὸς τοῦτο νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν αἰείποτε τὸν τύπον, ὃν ἐνεκόλαψεν εἰς αὐτὴν, ὡς ὀρθῶς ὁ κύριος Ἐγγερος λέγει, εἰς διάστημα τοσοῦτων αἰώνων ἡ ἔμφυτος τοῦ λαοῦ πρὸς διάπλασιν τῆς γλώσσης ὁρμὴ, ἀφειῖσα ἄνευ διδασκαλίας καὶ τῆς ἐν σχολείοις ὁδηγίας. Τὸν ῥηθέντα τύπον πολλαχοῦ βαρβαρίζοντα δυνάμεθα μὲν καὶ ὀφείλομεν νὰ διορθώσωμεν ἱκανῶς καὶ καταστήσωμεν ὁμοιότερον πρὸς τὸν τῆς ἀρχαίας, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ ἐξαλείψωμεν. Τὸ προῖον ἐκεῖνο τοῦ πνεύματος, ὅπερ ὀνομάζεται γλῶσσα, ὁμοιάζει μὲ τὰ ἐνόργανα προΐόντα τῆς φύσεως, ἅτινα ἔχουσιν ὠρισμένον τινὰ τύπον μὴ δυνάμενον νὰ ἐξαλειφθῇ χωρὶς καταλύσεως καὶ αὐτῶν τούτων. Ἡ κοινὴ ἄρα

γλῶσσα τοῦ ἡμετέρου ἔθνους θέλει μείνει πάντοτε πολὺ διάφορος τῆς ἀρχαίας οὐχὶ μόνον κατὰ τὸ λεξικὸν (ὅπερ θέλει περιέχει πλείστας λέξεις μὴ εὗρισκομένας εἰς τὸ ἀρχαῖον, θέλει στερεῖσθαι πλείστων ἄλλων ἀχρήστων καταστασῶν, καὶ θέλει δίδει εἰς πολλὰς τῶν ἀρχαίων λέξεων σημασίαν διάφορον τῆς ἀρχαίας), ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν γραμματικὴν, μάλιστα δὲ κατὰ ταύτην· διότι νομίζω ἀδύνατον τὴν κοινὴν χρῆσιν ἦτοι τὴν εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ εἰσαγωγὴν τοῦ ἀπλοῦ μέλλοντος καὶ ἀπλοῦ παρακειμένου τῶν ἀρχαίων, τὸν ἐξορισμὸν τῶν συνθέτων χρόνων τῆς ὑποθετικῆς ἐγκλίσεως, καὶ μάλιστα τὴν ἀρχαίαν σύνταξιν, ἣτις εἶναι ἀνομοιοτάτη πρὸς τὴν τῆς νέας ἡμῶν γλώσσης. Τούτων οὕτως ἐχόντων, φρόνιμον εἶναι νὰ κατκλίπωμεν τὸν λογισμὸν τῆς χιμαιρικῆς ἀναστάσεως τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης, νὰ σπουδάσωμεν δὲ μὲ πλειοτέραν πρὸς ἀλλήλους ἀρμονίαν νὰ διατυπώσωμεν μὲν κατ' εἶδος, πλουτίσωμεν δὲ καθ' ὕλην τὴν νῦν κοινὴν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους γλῶσσαν καὶ καταστήσωμεν αὐτὴν ἀξίαν ἔθνους ἐλευθέρου, προεξάρχοντος τῶν ἐθνῶν τῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἀξιοῦντος νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὰ εἰς τὸν πολιτισμὸν. Ἄς σκεφθῶμεν καλῶς. Ἐὰν καθιστῶμεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τόσον δύσκολον τὴν ἐκμάθησιν καὶ χρῆσιν καὶ αὐτῆς τῆς κοινῆς τοῦ ἔθνους γλώσσης, ἀναγκάζοντες αὐτὸν νὰ διδάσκηται μετὰ πόνων πολλῶν καὶ μεταχειρίζηται τύπους καὶ συντάξεις τόσον ξένα εἰς αὐτὸν, τόσον δυσμάθητα καὶ δύσχρηστα· ἐὰν καθιστῶμεν εἰς αὐτὸν τόσον δυσμεταχειρίστον αὐτὸ τὸ ὄργανον τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως καὶ τῆς εἰς ἄλλους μεταδόσεως τῶν ἐννοημάτων αὐτοῦ, δεσμεύομεν αὐτοῦ τοὺς πόδας, δυσκόλυνομεν τὰ μάλιστα τὴν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὰ πρόσω αὐτοῦ κίνησιν, ἐπομένως ἀφαιροῦμεν ἀπ' αὐτοῦ τὴν εἰς

αὐτὸ προσήκουσαν πνευματικὴν ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν λαῶν ἡγεμονίαν καὶ τὴν παραδίδομεν εἰς ἄλλο τι ἔθνος, ἔχον ὄργανον τῆς ἀνακοινώσεως τῶν ἐννοιῶν αὐτοῦ ἐπιτηδειότερον, συμφωνότερον πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν νεωτέρων γλώσσων καὶ πρὸς τὰς πραγματικὰς χρείας τῶν λαῶν ἀρμοδιώτερον. Μὴ λησμονήσωμεν τὸ σωτήριον τοῦ σοφοῦ παράγγελμα· Μηδὲν ἄγαν. Ἡ περὶ ρυθμίσεως τῆς κοινῆς τοῦ ἔθνους ἡμῶν γλώσσης γνώμη μου εἶναι ἱκανῶς γνωστὴ ἐξ ὅσων ἔγραψα εἰς τὰς προῤῥηθείσας δύο πρὸς ὑμᾶς ἐπιστολάς μου· ὥστε πιστεύω, ὅτι δὲν θέλω παρανοηθῆ. Δὲν ἀσπάζομαι τὸν χυδαϊσμόν· δὲν παραδέχομαι ὡς κοινὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους γλῶσσαν καμμίαν τῶν διαφόρων χυδαϊκῶν διαλέκτων, αἵτινες λαλοῦνται ὑπὸ τῶν κατοίκων διαφόρων Ἑλληνικῶν χωρῶν· ἀλλ' οὔτε πάλιν κρίνω δυνατὴν τὴν ἀνάστασιν τῆς ἀρχαίας γλώσσης· ἐπομένως οὔτε ἐπιδοκιμάζω τὴν σπουδὴν, ἣν τινες τῶν ὁμογενῶν λογίων καταβάλλουσιν, ἵνα πλάσῃσι καινότροπόν, τινα γλῶσσαν, μήτε καθαρῶσαν βαρβαρισμῶν ὡς ἡ ἀρχαία, μήτ' ἐπιτηδεύαν πρὸς τὸν πρακτικὸν σκοπὸν, ὃν πᾶσα κοινὴ ἔθνος τινὸς γλῶσσα ἔχει. Ὁ καθαρισμὸς, ἡ ρύθμισις καὶ διατύπωσις τῆς νεωτέρας ἡμῶν γλώσσης κατὰ τὸν ὑποδειχθέντα εἰς τὰς δύο ἐπιστολάς μου τρόπον, ἢ ὡς ἔγγιστα τούτου, εἶναι κατ' ἐμὴν γνώμην σκοπιμώτερον.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 9 Ἰουνίου 1865.

Ὁ φίλος ὑμῶν,
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ